



MVG - en fråga om kön?

En komparativ studie om betygsfördelningen
mellan pojkar och flickor i idrott och hälsa

Jessica Brissman

Mikaela Ericsson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 42: 2008

Läroprogrammet: 2006-2009

Seminariehandledare: Leif Yttergren

Examinator: Suzanne Lundvall

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie har varit att utifrån ett komparativt perspektiv, mellan två skolor, undersöka orsakerna till pojkars och flickors betyg i ämnet idrott och hälsa. De frågeställningar som användes var: Vilka likheter och skillnader finns mellan skolornas lokala arbetsplaner i ämnet idrott och hälsa och hur väl förankrade är dessa i den nationella kursplanen? Vilka moment har idrottslärarna i sin undervisning och varför? Hur bedömer idrottslärarna om en elev ska få betyget MVG? Hur medvetna är idrottslärarna om pojkars och flickors villkor i ämnet idrott och hälsa?

Metod

De metoder som använts i studien var textanalys och kvalitativa intervjuer. Två grundskolor deltog i undersökningen. På den ena skolan (skola A) hade fler pojkar än flickor betyget MVG i ämnet idrott och hälsa medan det på andra skolan (skola B) var tvärtom. Efter att skolorna gett sitt medgivande att delta i studien analyserades och jämfördes skolornas lokala arbetsplaner samt den nationella kursplanen i idrott och hälsa. Utifrån resultatet av textanalysen samt studiens tre sista frågeställningar utformades tre frågeområden. Därefter intervjuades en idrottslärare på vardera skolan. För att förklara och förstå resultatet har Yvonne Hirdmans genusteori använts.

Resultat

Resultatet visar att skola B: s arbetsplan är bättre förankrad i den nationella kursplanen i idrott och hälsa än skola A: s. Undervisningens innehåll och lärarnas inställning till ämnet skiljer sig åt mellan skolorna. Lärare A ser ämnet som en möjlighet för eleverna att förbättra sin fysiska kapacitet och undervisningen består till stor del av bollspel. I sin bedömning utgår han framförallt från elevens fysiska prestation. Lärare B anser att det centrala i ämnet är elevernas förståelse för idrotten vilket även är utgångspunkten i betygsbedömningen. Hans undervisning är därför mer varierad och har även teoretiska inslag. Vidare visar studien att lärare B i större utsträckning än lärare A är medveten om pojkars och flickors olika villkor i ämnet.

Slutsats

Slutsatsen är att betygsfördelning mellan pojkar och flickor beror på de undersökta skolornas olika inställning till ämnet. Där den fysiska prestationen värdesätts har pojkarna högre betyg medan flickorna har högre betyg då fokus ligger på förståelse och teoretiska kunskaper. Vidare har flickorna högre betyg då läraren medvetet arbetar för att motverka traditionella könsmönster.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1 Inledning.....	4
1.1 Introduktion	4
1.2 Bakgrund	5
1.3 Forskningsläget.....	5
1.3.1 Kursplaner och lektionsinnehåll.....	5
1.3.2 Bedömning och betygsättning	6
1.3.3 Skillnader mellan flickor och pojkar	7
1.3.4 Sammanfattning av forskningsläget	9
1.4 Syfte och frågeställningar	10
1.5 Teoretisk utgångspunkt.....	10
2 Metod	13
2.1 Val av metod.....	13
2.2 Avgränsningar	13
2.3 Urval	13
2.4 Procedur.....	14
2.5 Validitet och reliabilitet	14
2.5.1 Forskningsetisk diskussion.....	15
3 Resultat.....	16
3.1 Textanalys av kursplanen och arbetsplanerna	16
3.1.1 Arbetsplaner	17
3.1.2 Betygskriterier	18
3.1.3 Sammanfattning textanalys	20
3.2 Lärarintervjuer	20
3.2.1 Vilka moment har idrottslärarna i sin undervisning och varför?	20
3.2.2 Hur bedömer idrottslärarna om eleven ska få betyget MVG?	22
3.2.3 Hur medvetna är idrottslärarna om pojkars och flickors villkor i idrott och hälsa?..	23
3.2.4 Sammanfattning lärarintervjuer.....	25
4 Diskussion	27
4.1 Förslag till fortsatt forskning	31
Käll - och litteraturförteckning.....	32
Bilaga 1 Litteratursökning	
Bilaga 2 Kursplan i idrott och hälsa skola A	
Bilaga 3 Kursplan i idrott och hälsa skola B	
Bilaga 4 Frågeområden intervjuer	

1 Inledning

1.1 Introduktion

”Pojkar är ju faktiskt duktigare än flickor i idrott”

Citatet visar på vad som verkar vara en vanligt förekommande uppfattning när pojkars och flickors betyg diskuteras.¹ Skolverkets statistik från åren 1994 – 2008 visar också att fler pojkar än flickor under hela denna period haft det högsta betyget i ämnet idrott och hälsa. Det finns dock ett fåtal skolor som under senare år uppvisat ett omvänt resultat, fler flickor än pojkar har haft det högsta betyget.² Vad är det som gör att betygsfördelningen ser annorlunda ut på dessa skolor?

Dagens skola styrs utifrån nationella riktlinjer om vilka mål som ska gälla och vad alla elever minst ska kunna. På nationell nivå utformas läroplaner och kursplaner som sedan på lokal nivå konkretiseras till arbetsplaner, vilka blir de ramverk som lärarna skall förhålla sig till när de sätter betyg. I de lokala arbetsplanerna har skolan stor frihet att välja innehåll och arbetssätt för att uppnå de nationella målen, vilket innebär att undervisningen kan skilja sig åt mellan olika skolor.³ Skulle detta kunna påverka betygsfördelningen mellan pojkar och flickor?

Kön skapas socialt och kulturellt i vårt samhälle⁴ vilket bidrar till att elever och lärare bär med sig föreställningar om hur pojkar och flickor skall vara. Enligt skollagens föreskrifter ska utbildningen inom varje skolform vara likvärdig oavsett vart i landet den anordnas.⁵ För en likvärdig utbildning borde därför en medvetenhet finnas hos läraren om hur dessa föreställningar kan påverka pojkars och flickors villkor i undervisningen. Det framgår i Lpo 94 att:

¹ Håkan Larsson, Birgitta Fagrell, Karin Redelius, *Kön - Idrott – Skola* (Publicerad på <http://www.idrottsforum.org> 2005-12-14) (Acc. 2008-10-14) s. 10.

² Ur statistiken på Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se>

³ Skolverket, <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&skolform=11&infotyp=2&id=11> (Acc. 2008-10-05).

⁴ Yvonne Hirdman, "Genussystemet - reflektioner kring kvinnors sociala underordning", i *Genus i historisk forskning*, red. Christina Eriksson (Lund: Studentlitteratur, 1993) s.149.

⁵ Utbildningsdepartementet, *Svensk författningssamling, skollag 1985:1 100*

http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&dok_id=SFS1985:1100&rm=1985&bet=1985:1100 (1985-12-12, ändrad 2008) kap. 1, § 2.

Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.⁶

Eleverna ska alltså få en likvärdig utbildning oavsett könstillhörighet. Hur lärarna förhåller sig till dessa riktlinjer kan vara av betydelse för betygsfördelningen mellan könen. Vi har valt att genomföra denna studie då vi som framtida idrottslärare vill skapa förståelse för hur våra erfarenheter och de val vi gör kan påverka pojkars och flickors villkor i ämnet.

1.2 Bakgrund

Dagens betygssystem är kunskap- och målrelaterat. Till skillnad från tidigare betygssystem används dagens betyg inte för att rangordna eleverna. Det finns således ingen gräns för hur många elever i en klass som kan erhålla ett visst betyg. De betyg som finns idag är Godkänt (G), Väl godkänt (VG) samt Mycket väl godkänt (MVG). Betygskriterier används för att beskriva och precisera de kunskapskvaliteter som gäller för de olika betygsstegen.⁷

1.3 Forskningsläget

Forskning om könets betydelse för betyget förefaller vara relativt begränsad. Forskningen som presenteras visar på hur ämnets kursplan förändrats över tid samt hur detta har påverkat innehållet i ämnet. Vidare presenteras även forskning kring lärarnas betygsbedömning, hur pojkar och flickor upplever ämnet samt varför betygsfördelningen ser annorlunda ut i andra ämnen.

1.3.1 Kursplaner och lektionsinnehåll

Björn Sandahl har i sin avhandling *Ett ämne för alla? Normer och praktik i grundskolans idrottsundervisning 1962-2002* granskat kurs- och läroplaner mellan åren 1962 och 2002. Han har jämfört innehållet i dessa styrdokument med hur undervisningens innehåll sett ut under samma period.⁸ Relevant för denna studie är framförallt den syn på kön som framkommer i de olika kurs- och läroplanerna samt hur denna syn påverkat innehållet i undervisningen.

⁶ Skolverket, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94* <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069> (Acc. 2008-12-10), s. 4.

⁷ Skolverket, <http://www.skolverket.se>

⁸ Björn Sandahl, *Ett ämne för alla? Normer och praktik i grundskolans idrottsundervisning 1962-2002* (diss. Falun: Carlssons bokförlag, 2005), s. 20.

1960-talets läroplaner betonade i stor utsträckning olikheter mellan könen. Det moment som dominerade pojkarnas undervisning var bollspel medan flickornas undervisning främst bestod av rytmisk gymnastik till musik.⁹ Den stora förändringen kom i Lgr 80 då särundervisningen togs bort. I denna kursplan saknades reflektioner kring pojkar och flickors olika fysiska förutsättningar.¹⁰ Enligt Sandahl är införandet av samundervisningen den enda förändring som haft någon större betydelse för innehållet. Konsekvensen av denna blev att inriktningen på olika former av bollspel ökades på bekostnad av gymnastiken.¹¹ I 1990talets kursplaner återinfördes betydelsen av kön, dock utan påverkan på undervisningens innehåll.¹² Läraren skulle beakta de skillnader som fanns mellan pojkar och flickor i fråga om ”fysisk förmåga, skaderisker, kroppsuppfattning och förutsättningar i övrigt”.¹³ Det fanns dock inga hänvisningar om hur läraren skulle förhålla sig till dessa hänvisningar, vilket bidrog till att kursplanen nu kunde legitimera en eventuell stereotyp könsuppfattning hos lärarna.¹⁴ Efter revideringen år 2000 lyftes dessa hänvisningar bort från kursplanen.¹⁵

Under 1960-1994 bestod idrottsämnet av olika huvudmoment vilka utgjordes av olika idrotter. Efter 1990-talets reform försvann huvudmomenten från kursplanen och ersattes med tre kunskapsområden: *Rörelse rytm och dans, Natur och friluftsliv* samt *Livsstil, livsmiljö och hälsa*. Sandahl menar att det sista området visar på hur idrottsämnets förändrats från att ha varit ett praktiskt övningsämne till att bli ett allt mer teoretiskt kunskapsämne.¹⁶

1.3.2 Bedömning och betygsättning

Jörgen Tholin har i sin avhandling *Att kunna klara sig i okänd natur: en studie av betyg och betygsriterier* bland annat studerat hur de målrelaterade betygen fungerar i ämnet idrott och hälsa. Studien bygger på textanalyser av nationella kursplaner och lokala arbetsplaner för tre ämnen i grundskolan, däribland idrott och hälsa. Materialet författaren utgått ifrån samlades in från 85 olika skolor runt om i Sverige. Resultatet av studien visar att 20 av de skolor som

⁹ Sandahl, s. 173, 113.

¹⁰ Ibid., s. 114.

¹¹ Ibid., 264.

¹² Ibid., s. 122.

¹³ Skolverket, *Kursplaner för grundskolan – Lpo 94* (1994), s. 30.

¹⁴ Sandahl, s. 114.

¹⁵ Skolverket, *Grundskolans Kursplaner och betygsriterier 2000* (Västerås, Edita Västra Aros: 2002), s. 23.

¹⁶ Sandahl, s. 98.

medverkade i studien hade lokala betygskriterier i idrott och hälsa som inte gick att finna stöd för i den nationella kursplanen.¹⁷

Tholins studie tyder på att utvecklingen pekar mot att flera skolor frångår mätbara prestationer som avgörande för de olika betygen i ämnet, men att det fortfarande existerar. Studien visar också på att elevens personliga egenskaper premieras högt och att vara glad, sprida positiv stämning samt att ha bra ledaregenskaper ofta ligger som ett kriterium för betyget MVG.¹⁸

1.3.3 Skillnader mellan flickor och pojkar

KIS - Projektet

På Gymnastik - och idrottshögskolan i Stockholm har Håkan Larsson, Birgitta Fagrell och Karin Redelius ett pågående projekt om konstruktionen av kön och synen på kroppen i skolans idrottsundervisning (KIS - projektet). Forskarna menar att skillnader mellan pojkar och flickor i idrottsämnet alltid är en konsekvens av undervisningens utformning. En vanlig förekommande föreställning är att pojkar är bättre än flickor i idrott.¹⁹ Enligt Larsson m.fl. är orsaken till en sådan uppfattning att pojkarna givits möjlighet att framstå som starkare. Om lektionsinnehållet varit annorlunda hade flickorna framstått som den starkare gruppen.²⁰ Det framgår även av KIS - projektet att föreningsidrotterna har stort inflytande över innehållet i idrottsundervisningen. Framförallt utmärker sig de idrotter som pojkar har större erfarenhet av än flickor.²¹

Analyserna i KIS - projektet bygger på intervjuer och observationer i fyra klasser, en i år 8 och tre i år 9. Utifrån lärarintervjuerna är den egna färdigheten och hur eleverna presterar i olika idrotter det viktigaste vid betygsbedömningen. Även om lärarna framhöll annat som sociala egenskaper samt att ha tillägnat sig vissa teoretiska kunskaper krävdes de personliga färdigheterna för att få MVG. Enligt Larsson m.fl. innebär prestation i idrott och hälsa ofta detsamma som att vara snabb, stark och orädd vilket traditionellt förknippats med föreställningar om manlighet. Vidare menar Larsson m.fl. att villkoren blir olika för pojkar

¹⁷ Jörgen Tholin, *Att klara sig i ökänd natur: En studie av betyg och betygskriterier – historiska betingelser och implementeringen av ett nytt system* (diss. Borås: Skrifter från Högskolan i Borås; nr1, 2006) s. 90, 96.

¹⁸ Tholin, s. 154, 155.

¹⁹ Håkan Larsson, Birgitta Fagrell, Karin Redelius, *Kön - Idrott – Skola* (Publicerad på <http://www.idrottsforum.org> 2005-12-14) (Acc. 2008-10-14) s. 10.

²⁰ Ibid., s. 11.

²¹ Ibid., s. 13.

och flickor om ämnesinnehållet i hög grad präglas av traditionellt sett manliga aktiviteter, såsom exempelvis bollspel.²²

Samtliga lärare som intervjuades i KIS - projektet kunde se pojkarnas dominans i undervisningen. Det framgick dock att lärarna hade få medvetna strategier för att handskas med detta problem. De strategier som observerades var att skilja på pojkar och flickor, att sänka förväntningarna och kraven på flickorna, samt att ironisera över pojkarnas övertro på sin förmåga. Larsson m.fl. menar att dessa strategier är problematiska eftersom de endast baserar sig på elevernas kön. Istället för att motverka traditionella könsmonster har de en tendens att förstärka föreställningarna kring manligt och kvinnligt i idrottsämnet.²³

Skolverkets utvärdering av ämnet idrott och hälsa 2002/2003

På uppdrag av Skolverket har en mångvetenskaplig forskargrupp²⁴ vid institutionen för idrott och hälsa vid Örebro universitet avlagt rapporten *Skolämnet idrott och hälsa i Sveriges skolor, en utvärdering av läget 2002*. Rapporten visar att bollspel, som var den populäraste aktiviteten bland pojkarna, var den vanligast förekommande aktiviteten i idrottsundervisningen. Aerobics/dans var populärast bland flickorna men kom först på sjunde plats bland de vanligaste aktiviteterna.²⁵ Detta återspeglades i att fler pojkar än flickor ansåg att de fick visa vad de kunde under lektionerna.²⁶ I Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan 2003 (NU-03) framgår det även att det fanns klara skillnader mellan hur pojkar och flickor upplevde sig kunna påverka innehållet i undervisningen. Pojkarna tyckte i större utsträckning att de kunde vara med och påverka innehållet.²⁷ I rapporten redovisas även en intervjustudie där det framgår att personliga prestationer i olika idrottsmoment används som kriterier för de högre betygen vilket stöder de resultat som framkommit i KIS - projektet.²⁸

²² Larsson m.fl., s. 19.

²³ Ibid., s. 14.

²⁴ Charli Eriksson [projektledare], Kjell Gustafsson, Therese Johansson, Jan Mustell, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Lena Svensson och Marie Öhman (då Sundberg).

²⁵ Eriksson m.fl., *Skolämnet idrott och hälsa i Sveriges skolor – en utvärdering av läget hösten 2002*, <http://inforum.oru.se/oru-upload/Institutioner/Halsovetenskap/Extern/Forskning/Idrott/rapport.pdf> 2003-02-19 (Acc. 2008-10-05) s. 21.

²⁶ Ibid., s. 41.

²⁷ Charli Eriksson, Kjell Gustafsson, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Öhman och Lena Öjien, "Ämnesrapport till rapport 253, Idrott och hälsa", i *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03)* <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1440> (Acc. 2008-10-05) s. 91.

²⁸ Eriksson m.fl., *Utvärdering 2002* s. 36.

Pojkars och flickors betyg i andra ämnen

Statistiken från Skolverkets hemsida visar att flickorna hade bättre betyg än pojkarna i alla ämnen utom idrott och hälsa.²⁹ Det skulle vara intressant för denna studie att ta del av forskning som visar på varför flickor presterar bättre i de andra ämnena. Mats Björnsson ämnesråd på Utbildnings- och kulturdepartementet har skrivit rapporten *Kön och skolframgång*. I rapporten beskrivs pojkars och flickors skolframgång utifrån statistiska data samt den forskning som finns kring ämnet.³⁰ Björnsson har funnit tendenser som är tydliga när det gäller skillnader i skolframgång mellan flickor och pojkar. Det som särskilt lyfts fram i rapporten är att vissa studier tyder på att pojkar som tar sitt skolarbete på allvar riskerar att få sin heterosexualitet ifrågasatt. Det som ger hög status bland pojkar rör sig ofta om sådant som våld, styrka, konkurrens och hierarkier. Att vara duktig i skolan verkar inte kopplas ihop med dessa ideal och att vara ”pluggis” kan leda till mobbning och tråkningar.³¹

1.3.4 Sammanfattning av forskningsläget

I den nationella kursplanen har ämnet idrott och hälsa förändrats från att vara ett övningsämne till att bli ett teoretiskt inriktat kunskapsämne. Även om kursplanen genomgått stora förändringar, är införandet av samundervisningen den enda faktorn som påverkat det faktiska undervisningsinnehållet. Historiskt sett har den nationella kursplanen betonat pojkars och flickors olika förutsättningar i ämnet. I dag finns dock inga sådana hänsynstaganden.

Analyser av lokala arbetsplaner tyder på att många skolor verkar frångå mätbara prestationer. Forskning visar dock att den fysiska prestationen i olika idrottsmoment är avgörande för de högre betygen. Vidare framgår att det finns klara skillnader mellan pojkars och flickors villkor i idrottsämnet. Ämnet består i större utsträckning av aktiviteter som är populära bland pojkar. Det senare återspeglar sig i hur pojkar och flickor upplever ämnet. Pojkar upplever i större utsträckning än flickor att de kan påverka lektionsinnehållet och att de får visa vad de kan på lektionerna. Även om lärarna kan se pojkarnas dominans verkar få lärare utarbetat några medvetna strategier för att bearbeta detta problem. Pojkar har sämre betyg i skolans

²⁹ Skolverket, *Siris – kvalitet och resultat i skolan*,

http://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common¬geo=&p_verksamhetsar=2008&p_hm_kod=&report=gr9betam&p_lan_kod=&p_kommun_kod=&p_skol_id=&p_komminv_kod=&p_kgrupp_kod=&p_rapport=gr9betyg_amine&p_verksform_kod=11&p_info_omrade=betyg (Acc. 2008-10-01).

³⁰ Mats Björnsson, *Ett uppdrag för Myndigheten för skolutveckling*

<http://www.hig.se/pux/Aktuellt/23mars/OH/MatsBjornsson.pdf> (Acc. 2008-11-17) s. 6.

³¹ Björnsson, s. 33.

övriga ämnen vilket studier visar kan bero på att det bland pojkar ger låg status att vara ”pluggis”. Hög status kopplas istället till sådant som våld, styrka, konkurrens och hierarkier.

Trots att forskningen visar på skillnader mellan pojkars och flickors villkor i ämnet, finns inga implikationer i den nationella kursplanen om hur läraren ska förhålla sig till detta. I denna uppsats vill vi därför undersöka hur läraren och skolorna förhåller sig till denna problematik samt vilka konsekvenser detta kan få för pojkars och flickors betyg. Vidare kommer forskningen användas som ett verktyg för att diskutera och förklara de resultat denna studie genererar.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet är att utifrån ett komparativt perspektiv, mellan två skolor, undersöka orsakerna till pojkars och flickors betyg i ämnet idrott och hälsa.

- Vilka likheter och skillnader finns mellan skolornas lokala arbetsplaner i ämnet idrott och hälsa och hur väl förankrade är dessa i den nationella kursplanen?
- Vilka moment har idrottslärarna i sin undervisning och varför?
- Hur bedömer idrottslärarna om en elev ska få betyget MVG?
- Hur medvetna är idrottslärarna om pojkars och flickors villkor i ämnet idrott och hälsa?

1.5 Teoretisk utgångspunkt

Som teoretisk utgångspunkt har vi valt att använda den genusteori som utarbetats av historikern Yvonne Hirdman. Hirdman menar att genus kan ses som namnet på den alltmer komplicerade kunskap och förståelse vi har om hur manligt och kvinnligt ”görs”. Genus kan förstås som tankefigurer om ”man” och ”kvinna” där den biologiska skillnaden alltid kommer till uttryck. Genussystemet är en ordningsstruktur av kön som enligt Hirdman är basen för de sociala, ekonomiska och politiska ordningarna i samhället.³² Systemet bygger på två principer:

- Principen om dikotomin, isärhållandet, vilket innebär att det som är kvinnligt och manligt inte blandas. I dikotomin mellan män och kvinnor ses mannen som det positiva och kvinnan som det negativa och avvikande.

³² Hirdman, 1993, s.149.

- Principen om hierarkin vilken innebär att det är mannen som är norm, det vill säga det är han som är liktydig med människa och därmed det normala.³³

De båda principerna samverkar genom att den manliga normen legitimeras då vi i samhället upprätthåller isärhållandet av manligt och kvinnligt. Isärhållandets ”lag” strukturerar såväl sysslor som platser och egenskaper. Ofta används den biologiska olikheten för att förklara isärhållandet.³⁴ Enligt Hirdman är både män och kvinnor medskapare av de föreställningar som existerar om ”manligt” och ”kvinnligt”. I varje samhälle och i varje tid finns osynliga överenskommelser mellan könen, så kallade genuskontrakt. Dessa kontrakt bygger på genussystemets båda principer och bidrar till att systemet ständigt reproduceras.³⁵ Kontrakten verkar på tre olika nivåer:

1. Den kulturella överlagningens nivå – Abstrakta tankefigurer om ”man” och ”kvinna” som leder till föreställningar om hur relationen mellan dessa ska se ut.
2. Den sociala integrationsnivån – På denna nivå sker iscensättning av de föreställningar som finns om män och kvinnor på den kulturella överlagningens nivå. Det finns ”kontrakt” om hur könen ska förhålla sig till varandra på olika institutioner i samhället, såsom exempelvis i skolan eller arbetslivet. Genuskontrakten talar även om hur arbetsfördelningen mellan män och kvinnor förväntas se ut.
3. Socialiserings- eller individnivån – Här sker den direkta inläringen på individnivå. Genom genuskontrakten på denna nivå fostras pojkar och flickor till hur de ”ska” vara, exempelvis att ”pojkar ska inte gråta”.³⁶

Detta kan sammanfattas så att genuskontrakten talar om för oss vem som ska förföra vem, hur män respektive kvinnor bör tala, vilka kläder som är tillåtna, hur långt håret får vara och så vidare.³⁷ En kvinna som ”bryter” mot kontraktet och agerar gränsöverskridande kan få beröm för detta, under förutsättning att hon anpassat sig efter den manliga normen. ”Men hon är allt duktig hon, Anna! Kör bil som en hel karl!”³⁸. Då män går över till ”kvinnoområden” och gör ”kvinnosaker” är det istället dessa områden och saker som måste förändras. Hirdman förklarar

³³ Hirdman, 1993, s.149.

³⁴ Ibid., s.150-151.

³⁵ Ibid., s. 152.

³⁶ Ibid., s. 152-153.

³⁷ Ibid., s. 153.

³⁸ Yvonne Hirdman, *Genus - om det stabila föränderliga former* (Malmö: Liber, 2001) s. 66.

detta med att det ses som skamligt att göra kvinno saker och att det är viktigt att mannens manlighet inte ifrågasätts.³⁹

Genuskontrakten ”ärvs” från den ena generation till den andra. Barnet föds in i det existerande systemet och formas av det. På så sätt reproduceras systemet ständigt.⁴⁰ Hirdman menar att en grundläggande förändring av genussystemet är möjlig om det olika försvagas och det lika förstärks. Principen om isärhållandet försvagas när män och kvinnor tvingas/får lov att göra samma saker.⁴¹ Genom att förändra våra föreställningar om vad män respektive kvinnor kan och inte kan göra skapar vi en förtunning av den manliga normen.⁴²

Mot bakomliggande forskning kommer denna teoretiska utgångspunkt att användas för att förklara och diskutera de resultat som studien genererar.

³⁹ Hirdman, 2001 s. 67.

⁴⁰ Hirdman, 1993 s. 152.

⁴¹ Ibid., s. 159.

⁴² Hirdman, 2001 s. 202.

2 Metod

2.1 Val av metod

De metoder som har använts för att besvara studiens syfte och frågeställningar är textanalys (innehållsanalys) och kvalitativa intervjuer. Syftet med textanalysen var att undersöka om skolornas tolkningar av de nationella styrdokumenterna kan ha bidragit till att betygsfördelningen mellan könen sett olika ut på skolorna. Bedömningen att använda kvalitativa intervjuer grundade sig på viljan att på ett djupare plan söka förståelse för om idrottslärares tankar, erfarenheter och föreställningar kan ha medverkat till dessa skillnader.

2.2 Avgränsningar

Vi är medvetna om att det finns en mängd faktorer som kan bidra till att betygsfördelningen mellan pojkar och flickor ser olika ut på skolorna. Denna studie har dock begränsats till att undersöka hur två skolors arbetsplaner, samt en idrottslärare på vardera skola, kan ha bidragit till betygsfördelningen. Vidare omfattar den betygsfördelning som har behandlats i denna studie endast skillnader mellan pojkar och flickor på betygssteget MVG i ämnet idrott och hälsa. Motivet till avgränsningen är att vi är intresserade av varför flickorna inte når det högsta betyget. Skolverkets statistik visar att det på VG nivå inte förekommer några större skillnader mellan könen medan det på MVG nivå blir en markant skillnad.⁴³

2.3 Urval

Studien är inte statistiskt representativ vilket har möjliggjort ett styrt urval. Skolorna som medverkat i studien ligger i Stockholms län. Det geografiska läget valdes för att vi enkelt skulle kunna göra återbesök för komplettering av datainsamlingen. De två skolor som medverkat i studien hade under åren 2004-2007 minst 100 elever i år 9. Under dessa år hade skola A fler pojkar än flickor med betyget MVG i idrott och hälsa medan det på skola B var tvärtom, fler flickor än pojkar hade det högsta betyget. Att två skolor deltagit i studien beror på att endast ett fåtal skolor hade en liknande betygsfördelning som skola B. När dessa skolor kontaktades hade de inte möjlighet att medverka i studien. På de två deltagande skolorna arbetade flera idrottslärare. En idrottslärare från varje skola har intervjuats. Båda lärarna var

⁴³ Skolverket, *Siris – kvalitet och resultat i skolan*, http://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common¬geo=&p_verksamhetsar=2008&p_hm_kod=&eport=gr9betam&p_lan_kod=&p_kommun_kod=&p_skol_id=&p_komminv_kod=&p_kgrupp_kod=&p_rapport=gr9betyg_amine&p_verksform_kod=11&p_info_omrade=betyg (Acc. 2008-10-01).

av samma kön och undervisade i grundskolans senare år. Lärarna hade arbetat på sin respektive skola under minst fem år och deras tidigare betygssättning var representativ för respektive skolas betygsfördelning i idrott och hälsa.

2.4 Procedur

För att finna skolor som uppfyllde urvalskriterierna gick vi igenom den statistik som finns att tillgå på Skolverkets hemsida.⁴⁴ Efter att ha hittat två skolor som uppfyllde kriterierna kontaktades idrottslärarna på dessa skolor. Vi presenterade oss och berättade om studiens syfte och metod. När lärarna samtyckt till att delta i studien bokades datum för intervju med respektive lärare. Därefter hämtades de lokala arbetsplanerna från skolornas hemsidor. För att kunna besvara studiens första frågeställning gjordes en textanalys av den nationella kursplanen och de lokala arbetsplanerna för ämnet idrott och hälsa. När textanalyserna genomförts jämfördes och sammanställdes de. Utifrån resultatet av textanalyserna samt de tre sista frågeställningar utformades tre olika frågeområden (se bilaga 4). För att undersöka om frågeområdena täckte in uppsatsens syfte och frågeställningar genomfördes två provintervjuer med två studenter som fick ge sina synpunkter på intervjun. Efter dessa provintervjuer beslutades att endast en person skulle ställa frågorna. Båda intervjuerna spelades in på band och transkriberades sedan. Efter att intervjuerna genomförts sammanställdes och analyserades resultaten. Vartefter arbetet fortgick blev komplettering av resultaten nödvändigt. Därför genomfördes en kortare telefonintervju med båda idrottslärarna.

2.5 Validitet och reliabilitet

I en kvalitativ studie kan resultatet variera beroende av vem som tolkar det. Reliabiliteten i studien har stärkts då vi först analyserat kursplanen, arbetsplanerna och intervjutranskriptionerna enskilt och därefter jämfört och sammanställt våra resultat. Resultatets validitet och reliabilitet ökar även då frågeställaren varit densamma under båda intervjuerna. Vi är medvetna om att det är svårt att förhålla sig objektiv under en intervju och att risken finns att den som ställer frågorna lägger in sina egna värderingar i det som sägs. För att stärka validiteten i denna studie har två provintervjuer genomförts, där frågeställarens intervjuteknik observerades. Provintervjuernas syfte var även att undersöka om frågeområdena täckte in uppsatsens syfte samt att fastställa att inget ovidkommande tagits med. Även detta kan anses höja validiteten i resultatet. Det faktum att studien genomförts av

⁴⁴ Skolverket, <http://www.skolverket.se>

två personer bidrar även till en större objektivitet. Ett problem med studien är att vi endast hade möjlighet att intervjua en lärare på varje skola. Även om lärarnas betygssättning kan ses som representativ för skolan hade reliabiliteten stärkts om samtliga betygssättande lärare på skolan intervjuats.

2.5.1 Forskningsetisk diskussion

Studiens ämne är känsligt så tillvida att idrottslärarna skulle kunna tolka resultatet som kritik mot sitt arbetssätt. Redan vid första kontakten med lärarna klargjordes att varken lärarna eller skolan skulle kunna identifieras i den färdiga uppsatsen. Innan intervjun inleddes blev respondenterna informerade om att de när som helst kunde avbryta eller avböja att svara på frågorna. I den färdiga uppsatsen har sådan information som skulle kunna röja skolornas eller lärarnas identiteter valts bort. I resultatet benämns skolorna med bokstäverna A och B, där A betecknar den skola där fler pojkar än flickor har MVG. Lärarna betecknas även med dessa bokstäver beroende på vilken skola de tillhör.

3 Resultat

Resultatredovisningen har delats in i två delar. I den första delen redovisas analyserna av kursplanen och arbetsplanerna där uppsatsens första frågeställning besvaras. I den andra delen redovisas resultatet av lärarintervjuerna, vilket skall besvara uppsatsens övriga frågeställningar.

3.1 Textanalys av kursplanen och arbetsplanerna

I den nationella kursplanen för idrott och hälsa framställs syftet med ämnet på följande sätt:

”Ämnet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan. Under generationer har rörelseaktiviteter och friluftsvksamheter utvecklats. Ämnet ger kunskaper om deras framväxt, erfarenheter av att delta i dem och färdigheter i att bedriva dem. Ämnet skall även väcka nyfikenhet och intresse för nya aktiviteter. Ett grundläggande syfte med ämnet är också att skapa förutsättningar för alla att delta i olika aktiviteter på sina egna villkor, utveckla gemenskap och samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra.”⁴⁵

Ur detta syfte går det att uttolka tre olika perspektiv, ett *teoretiskt/hälsoperspektiv*, ett *socialt perspektiv* samt ett *aktivitetsperspektiv*. Det teoretiska/hälsoperspektivet grundar sig på att ämnet ska ge kunskaper om hur den egna livsstilen påverkar hälsan. Vidare framgår det att eleverna ska få teoretiska kunskaper i olika rörelse- och friluftaktiviteter. Hälsodelen av detta perspektiv skulle även kunna innefatta att eleverna ska utveckla sina fysiska och psykiska förmågor. Det sociala perspektivet grundar sig på att eleverna ska utveckla sina sociala förmågor samt egenskaper som gemenskap, samarbetsförmåga och respekt för andra. Aktivitetsperspektivet grundar sig på att ämnet ska ge eleverna erfarenheter av att delta i olika aktiviteter. Vidare ska ämnet bidra till att ge eleverna färdigheter för att kunna delta i olika aktiviteter. I denna analys betraktas arbetsplanerna utifrån dessa olika perspektiv.

⁴⁵ Nationell kursplan för idrott och hälsa (grundskolan)
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087> (inrättad 2000 - 07)

3.1.1 Arbetsplaner

Ämnets syfte och karaktär

I den nationella kursplanen relateras aktivitetsperspektivet genomgående till de andra perspektiven och betydelsen av diskussion, reflektion och förståelse lyfts fram som centrala delar i ämnet. Detta bidrar till att ämnet i den nationella kursplanen framställs som ett kunskapsämne snarare än ett aktivitetsämne. Även i skolornas lokala arbetsplaner skildras ämnets syfte och karaktär utifrån de tre perspektiv som gick att utläsa i den nationella kursplanen.

Ett av den nationella kursplanens strävansmål är att ämnet ska skapa ”ett bestående intresse för fysisk aktivitet”.⁴⁶ Båda de lokala arbetsplanerna lägger stor vikt vid att eleverna ska få en positiv upplevelse av ämnet vilket troligtvis härleder från detta strävansmål. I den nationella kursplanen är dock betydelsen av detta strävansmål inte lika central som i de lokala.

I den nationella kursplanen framgår det att ämnet ska vara utformat så att alla elever kan delta efter sina egna förutsättningar. Detta betonas även i skola A: s arbetsplan både i ämnets syfte och i anvisningarna för vad eleven ska få ut av undervisningen. Eleverna ska ges en ”variationsrik, individ anpassad och allsidig rörelse och färdighetsträning”.⁴⁷ I skola B: s arbetsplan går det också att finna en strävan efter att individanpassa ämnet. Läraren skall ”ta hänsyn till flickors och pojkars olika förutsättningar och låta dem idrotta i såväl könsblandade som enkönade grupper, samt nivåindelade grupper”.⁴⁸ I denna arbetsplan tas det således även hänsyn till elevernas kön. I den nationella kursplanen samt i skola A: s arbetsplan finns ingen motsvarighet till ett sådant hänsynstagande.

Ämnets mål

De mål som går att utläsa i den nationella kursplanen utgår främst från det teoretiska/hälsoperspektivet även om det går att finna de andra två perspektiven. Centralt för flera av målen är förståelse för olika aktiviteters betydelse för hälsan. Det anges dock få exempel på konkreta aktiviteter. De aktiviteter som lyfts fram är simning (inklusive hantering av nödsituationer i och vid vatten), dans, friluftsliv samt att kunna orientera sig. I övrigt är målen utformade så att det är upp till skolan och läraren att avgöra vilka moment undervisningen skall innehålla.

⁴⁶ Nationell kursplan för idrott och hälsa

⁴⁷ Bilaga 2

⁴⁸ Bilaga 3

I arbetsplanen för skola A redovisas målen utifrån åtta olika kategorier. De olika kategorierna är *Orientering - friluftsliv- islivräddning, Konditionsträning och styrketräning, Bollspel och racketspel, Simning, Skridskor, Friidrott, Rörelse – dans* samt *Gymnastik – lek*.⁴⁹ Till skillnad från den nationella kursplanen utgår målen främst från aktivitetsperspektivet. Det teoretiska/hälsoperspektivet får här litet utrymme. Det enda som kan tolkas utifrån detta perspektiv är att eleverna skall känna till hur olika muskelgrupper fungerar samt ha teoretiska kunskaper i islivräddning. Det sociala perspektivet kommer till uttryck då bollspel och racketspel beskrivs.

I skola B: s arbetsplan redovisas målen utifrån fyra olika kategorier: *Faktakunskaper, Tillämpa/delta och genomföra, Kroppskontroll* samt *Planera – organisera och motivera*.⁵⁰ Till skillnad från skola A får det teoretiska/hälsoperspektivet stort utrymme då första och sista kategorin utgår från detta perspektiv. Detta bidrar till att det krävs teoretiska kunskaper för att uppfylla hälften av målen. De andra två kategorierna utgår främst från aktivitetsperspektivet, men i likhet med skola A används det sociala perspektivet då bollspelen beskrivs.

3.1.2 Betygskriterier

Bedömningsgrunder

I den nationella kursplanen och i skola A: s arbetsplan ges generella riktlinjer för betygsbedömningen. Någon motsvarighet till dessa bedömningsgrunder finns inte i skola B: s arbetsplan. I den nationella kursplanen framgår det tydligt att bedömningen utgår från aktivitetsperspektivet samt det teoretiska/hälsoperspektivet. Som viktiga bedömningsgrunder anges ”kunskaper om vilka faktorer som påverkar den egna hälsan”⁵¹ samt att på ett ändamålsenligt sätt kunna ”använda kroppen för sammansatta och komplexa rörelsemönster”⁵². Det sociala perspektivet framkommer inte alls i de generella riktlinjerna utan berörs först i kriteriet för MVG. I bedömningsgrunderna på skola A är det däremot mest fokus på det sociala perspektivet. Eleverna ska exempelvis kunna påvisa god etik och moral, ta hänsyn till och respektera andra samt ha god samarbetsförmåga. Till skillnad från den nationella kursplanen så framgår det inte någon koppling till det teoretiska/hälsoperspektivet.

⁴⁹ Bilaga 2

⁵⁰ Bilaga 3

⁵¹ Nationell kursplan för idrott och hälsa (grundskolan)

⁵² Nationell kursplan för idrott och hälsa (grundskolan)

Kriterier för Mycket Väl Godkänt (MVG)

För att uppnå betyget MVG anges i den nationella kursplanen fyra olika kriterier:

1. Eleven använder sina kunskaper om livsstil, livsmiljö och hälsa för att bedöma värdet av olika idrotts- och friluftaktiviteter.
2. Eleven komponerar, motiverar och genomför ett allsidigt och funktionellt motionsprogram.
3. Eleven organiserar motions-, idrotts- eller friluftaktiviteter tillsammans med andra med hänsyn till olika deltagares behov.
4. Eleven anpassar sina rörelser till de krav som olika aktiviteter och situationer ställer på exempelvis balans, precision och tempo.⁵³

Det första kriteriet avspeglar kursplanens teoretiska/hälsoperspektiv. Vidare visar det på vikten av förståelse för ämnet. Även det andra kriteriet visar på betydelsen av en djupare insikt då eleven inte bara måste komponera utan också motivera sitt motionsprogram. Det tredje kriteriet utgår från det sociala perspektivet då det ställer krav på elevernas förmåga att förstå andra människor. Det fjärde kriteriet utgår från aktivitetsperspektivet och är inte helt lätt att tolka då det inte exemplifieras vilka aktiviteter eller situationer som avses.

I de nationella betygskriterierna finns endast ett kriterium som utgår från aktivitetsperspektivet. Båda skolorna förefaller ha tolkat detta kriterium som att eleverna skall ha mycket goda färdigheter i olika aktiviteter. I likhet med det tredje kriteriet i den nationella kursplanen har de båda skolorna också kriterier som utgår från det sociala perspektivet. För att få det högsta betyget skall eleverna uppmuntra andra och dela med sig av sina kunskaper.

I en jämförelse av de lokala betygskriterierna framgår det att skola B: s kriterier ligger närmast de nationella. Det som skiljer skola A: s kriterier från de nationella samt skola B: s kriterier är att de inte utgår från det teoretiska/hälsoperspektivet. I skola A: s kriterier nämns inte heller att elevernas förmåga att reflektera och värdera sina kunskaper ska bedömas. Till skillnad från den nationella kursplanen och skola B: s kriterier finns varken krav på komponering och genomförande av motion/rörelseprogram eller att kunna organisera aktiviteter. Trots att det i skola A: s arbetsplan finns riktlinjer för bedömningen som i stor utsträckning utgår från det sociala perspektivet, utgår kriterierna för MVG framförallt från aktivitetsperspektivet.

⁵³ Nationell kursplan för idrott och hälsa

3.1.3 Sammanfattning textanalys

De likheter som framkommer mellan skolornas tolkningar av den nationella kursplanen är att ämnets syfte och karaktär skildras utifrån ett aktivitetsperspektiv, ett teoretiskt/hälsoperspektiv samt ett socialt perspektiv. Vidare har skolorna lagt stor vikt vid att eleverna ska få en positiv upplevelse av ämnet vilket inte är lika centralt i den nationella kursplanen. I de båda arbetsplanerna finns i likhet med den nationella även en strävan efter att alla elever ska kunna delta utifrån sina egna förutsättningar. Båda skolorna har tolkat det fjärde nationella kriteriet för MVG som att eleverna skall ha mycket goda färdigheter i olika aktiviteter. Skolorna har även liksom den nationella kursplanen ett kriterium som utgår från det sociala perspektivet. De skillnader som framkommer mellan skolorna är att det teoretiska/hälsoperspektivet får ett mycket större utrymme i skola B: s arbetsplan. Detta perspektiv är också det som får störst plats i den nationella kursplanen. I skola A: s arbetsplan är det istället aktivitetsperspektivet som får störst plats. I skola B: s arbetsplan framkommer också ett hänsynstagande till pojkars och flickors olika förutsättningar vilket inte har någon motsvarighet i den nationella kursplanen eller skola A: s arbetsplan.

3.2 Lärarintervjuer

3.2.1 Vilka moment har idrottslärarna i sin undervisning och varför?

För att kunna förstå varför idrottslärarna valt att använda de moment som ingår i undervisningen fick de beskriva målet med ämnet. Lärare B beskriver det viktigaste målet med ämnet på följande sätt:

Det ska vara roligt att röra på kroppen, men inte roligt i den bemärkelsen som eleverna tycker att vissa idrotter är roligast, utan det ska bara vara roligt att röra på kroppen.

Även lärare A menar att det viktigaste målet är att eleverna ska tycka att det är roligt att röra på sig. Citatet nedan visar också på att läraren ser undervisningen som ett tillfälle för eleverna att förbättra sin fysiska hälsa.

Att man ska skapa rörelseglädje, genom att röra sig mycket, jag tycker man ser att många är överviktiga idag eller fler är överviktiga i skolan i alla fall, man har ju en uppgift att försöka sysselsätta dom på ett bra sätt genom att röra sig.

Lärare A anser att valet av aktivitet är av liten betydelse för att skapa rörelseglädje hos eleverna. Han upplever att eleverna uppskattar de flesta aktiviteter och kan inte heller se att pojkar och flickor skulle föredra olika aktiviteter. Inte heller lärare B uppfattar några sådana skillnader mellan könen utan menar att det är större skillnader mellan olika klasser.

Båda lärarna ger eleverna ett visst inflytande över undervisningens innehåll. Eleverna kan ha önskemål och båda lärarna har lektioner där eleverna har möjlighet att välja mellan olika aktiviteter. På lärare A: s skola finns det även ett pedagogiskt råd där två representanter från varje klass får framföra klassens synpunkter på ämnet. Båda lärarna ger också alla elever möjligheten att leda egna lektioner där de själva får välja innehållet. För lärare A är detta moment valfritt medan det för lärare B är ett krav för de högre betygen. Vid elevernas egna lektioner får de själva bestämma innehållet. Lärarnas lektionsplanering för terminen anpassas efter detta så att alla moment innefattas.

Lärare A menar att största delen av hans undervisning består av bollspel. Han motiverar detta med att idrottshallen är en stor bollhall och möjligheterna till redskap och dans är begränsade. En del redskap finns men detta moment förekommer sällan i undervisningen. Dansen förekommer främst som ett valbart moment, där undervisningen inte är lärarledd. De elever som då väljer dans är främst flickor som dansar på fritiden. Läraren upplever dansen som svår då han anser sig ha liten kunskap i detta moment. Vidare vill läraren att eleverna ska vara fysiskt aktiva på lektionerna, vilket han menar leder till att teori och hälsoundervisning får litet utrymme i undervisningen. Den teori som förekommer begränsas till genomgångar inför kondition och styrketräning. Läraren berättar att det även förekommer ett samarbete med hemkunskapen där eleverna får lära sig om kost.

Till skillnad från lärare A uppfattar inte lärare B att något moment dominerar undervisningen. I likhet med lärare A menar han att dansen får för lite utrymme i undervisningen och anser sig också ha för lite kunskaper i detta moment. För att få med dansen i undervisningen samarbetar han därför med en annan lärare på skolan som har större kunskaper inom detta område. Dessutom har skolan en gång om året en dansinspirationsdag där de anlitar instruktörer utifrån. Han anser även att hälsomentet får för lite utrymme i undervisningen. Vid en jämförelse visade det sig dock att lärare B har mer av dessa moment än lärare A. Till skillnad från lärare A har lärare B även rena teorilektioner i sin undervisning. Där behandlas sådant som träningslära, dopning, friluftsliv och isvakslivräddning. Även lärare B har ett samarbete med hemkunskapen för att eleverna ska få undervisning i kost.

3.2.2 Hur bedömer idrottslärarna om eleven ska få betyget MVG?

Lärare A utgår i sin bedömning framförallt från elevernas fysiska prestationer. Det är dock i första hand elevens personliga utveckling som premieras. För att se hur denna utveckling sker dokumenteras elevernas olika resultat i exempelvis friidrott och jämförs sedan med vad eleven presterat vid tidigare tillfällen. För att kunna se hur elevernas fysik förändras används även ett konditionstest. Läraren berättar att han tar hänsyn till om en elev exempelvis springer snabbast i klassen men poängterar att detta inte är det viktigaste. Läraren tar också hänsyn till pojkars och flickors olika fysiska förutsättningar, vilket han exemplifierar med att 1.40 för pojkar i höjdhopp motsvarar 1.20 för flickor. Även här betonar han dock att det inte bara är resultatet som räknas utan även vad eleverna har för teknik i hoppet. I sin bedömning tar läraren även hänsyn till hur eleverna uppför sig gentemot varandra. Läraren ger inte eleverna några konkreta gränser för vad de ska prestera för MVG utan menar att all bedömning är subjektiv. Han ser inte detta som något problem och upplever inte att eleverna ifrågasätter sina betyg. Dock menar han att det skulle vara tydligare för honom och eleverna med mätbara gränser för de olika betygsstegen. Läraren använder sig inte av någon form av teoretiska prov för att bedöma elevernas kunskaper.

Till skillnad från lärare A bedömer lärare B inte eleverna utifrån deras fysiska prestationer. Istället menar han att det är elevernas förståelse för skolidrotten som ska bedömas, inte vem som gör flest mål eller springer snabbast. Det framgår också att denna förståelse innefattar elevernas beteende gentemot varandra. Läraren anser att det är relativt enkelt att bedöma eleverna utifrån dessa grunder och menar att det ingår i lärarens profession. Den subjektiva bedömningen kan dock bli problematisk vid betygsdiskussioner med eleverna. Läraren försöker betona skillnader mellan föreningsidrotten och skolidrotten samt klargöra vad hans bedömning utgår ifrån. Trots det upplever han att eleverna ändå tror att det är den fysiska prestationen i olika idrotter som räknas:

Då eleverna ska springa bana x så frågar många; vad är MVG, vad ska jag springa på? Det finns inget sådant, det tjuvar jag om men de vägrar och tro det. Jag är väldigt tydlig med mina klasser att ok, idag är det lågintensivt som gäller, ni ska inte gå men ni ska jogga, ha snacktempo. Andra gången kanske det är högintensivt och då kan det vara så att en springer på 17 minuter och det är högintensivt för den personen, medan en annan springer på 14 minuter men han eller hon har inte alls gjort sitt bästa utan sprang och lunka och borde ha sprungit på 12. Det försöker jag förklara för dem, men det är jätte svårt att påvisa det.

Läraren använder inga former av konditionstest. Det tillfälle där lärarna använder en given tidsgräns är vid orienteringen där ett visst antal kontroller ska tas inom en bestämd tid. I detta fall menar läraren att det inte är för att mäta den fysiska prestationen utan för att kontrollera orienteringskunskaper. Tidsgränsen är satt så att eleverna skulle kunna gå runt banan. Att inte använda mätbara gränser för betygen tycker läraren kan kännas ”flummigt”. I likhet med lärare A upplever även han att sådana gränser skulle förenkla för honom och eleverna. Till skillnad från lärare A använder lärare B olika teoretiska prov för att kunna bedöma elevernas kunskaper. Eleverna har totalt två teoretiska prov. I år 8 handlar provet om kost, träningslära, kondition och styrka och i år 9 om dopning, klädsel för vintertid, friluftsliv samt isvakslivräddning. Det första provet innehåller en öppen fråga där eleverna får reflektera över sambandet mellan olika fysiska aktiviteter och den egna hälsan. Denna fråga ligger till grund för betyget MVG. För att erhålla de högre betygen har lärare B även som krav att eleverna ska planera och genomföra en valfri lektion.

3.2.3 Hur medvetna är idrottslärarna om pojkars och flickors villkor i idrott och hälsa?

Lärare A uppfattar det inte som att pojkarna och flickorna på skolan agerar utifrån traditionella könsroller och menar därför att han inte behöver ta hänsyn till detta i sin undervisning. När han beskriver eleverna framgår det dock att han kan se skillnader mellan pojkar och flickor. Läraren upplever att flickorna är mer fokuserade än pojkarna. Han uttrycker det som att ”tjejerna har lättare för att sitta och lyssna, den teoretiska biten”, vilket han menar bidrar till att flickorna visar en större förståelse för instruktionerna. Ytterligare en skillnad som läraren uppmärksammat är att pojkarna oftare än flickorna kommer med önskemål på aktiviteter. Den totala mängden önskemål är dock få vilket bidrar till att läraren kan tillgodose de flesta. Läraren tillämpar ibland särundervisning vilket han motiverar med att flickorna i vissa situationer mår bättre av att vara själva. Han beskriver ett exempel på en sådan situation på följande sätt:

Till exempel om det är stor skillnad i kunskaper. Om vi spelar innebandy och jag märker att jag har många pojkar som är väldigt skickliga då kanske inte jag utsätter flickorna för att spela med dom utan hellre låter de spela själva...

Läraren menar dock att gruppindelningen oftast sker utifrån kriteriet ”att alla ska må bra i den grupp som de får”. I dessa grupper tar läraren hänsyn till individen snarare än könet. Större delen av undervisningen bedrivs emellertid i helklass.

Lärare A anser att pojkar och flickor har samma möjlighet att nå MVG då han tar hänsyn till de biologiska skillnaderna. Läraren tror att föreningsidrotten kan vara en bidragande faktor till att betygsfördelningen ser ut som den gör på hans skola:

Det kan vara föreningslivet, vår kommuns föreningsliv är väldigt killdominerat och har varit under alla år. Det är fotboll och ishockey som spelas här [...] Totalt är det stor skillnad mellan de som är mest idrottsintresserade och kunniga i idrott och de som har det svårt och då kan det vara så att föreningsidrotten spelar in...

Ur citatet framgår att läraren kopplar samman intresse för skolidrotten med delaktighet i föreningsidrotten

Till skillnad från lärare A upplever lärare B att pojkarna många gånger tar mer plats i undervisningen. Han menar att detta är ett problem som han reflekterar över inför varje lektion: ”Det går inte att bara gå ner och köra för då har man tappat tjejerna”. I likhet med lärare A upplever han också att pojkarna kommer med fler önskemål. För att handskas med problemet försöker han att lyssna till både flickorna och pojkarna, trots att pojkarna hörs mer. Läraren upplever att pojkar har en tendens att dominera då aktiviteterna innehåller tävlingsmoment och väljer därför bort det i vissa klasser.

Även lärare B delar ibland på pojkar och flickor i undervisningen. Läraren menar dock att en sådan delning kräver eftertanke. I likhet med lärare A framställer han flickorna som de utsatta i idrottsämnet. Han berättar att i klasser där pojkarna är ”stökiga” blir flickorna ofta åsidosatta. Läraren beskriver ett fall där han valt att tillämpa särundervisning.

Det som hände var att de (flickorna förf. anm.) började ta efter killarna, de började stöka och bråka för att samla poäng hos killarna, på ett sätt som jag inte känner igen, och aldrig har varit med om förut.

Efter att gruppen delats upplevde läraren att pojkarna fortfarande var stökiga men att det blev lugnare bland flickorna. Läraren poängterar att detta fall var specifikt och att särundervisning inte alltid är positivt. Han beskriver även ett fall där särundervisningen inte fungerat:

De var så vana vid att killarna dominerade så när tjejerna blev ensamma, jätte duktiga tjejer egentligen, då dog de ut. Det hände ingenting. Så det var inte positivt heller. Så man kan ju inte säga att bara för att man delar att det är positivt för tjejerna heller, det kanske behövs lite, kanske någon som drar igång det hela i gruppen också.

Båda lärarna betonar att eleverna kan reagera starkt på gruppindelningar baserade på kön. För att kringgå detta problem låter lärare B istället eleverna välja mellan en lugn och en tuff grupp.

Jag kan säga att ni som vill köra lite tuffare går dit och ni som vill köra lite lugnare kör här. Det är helt ok, då kanske killarna går dit och tjejerna dit, framförallt idrottstjejer kan ibland vilja köra med grabbarna då är det klart att de ska köra med killarna. Det blir ju inget problem om man säger kör lite hårdare, då går de dit [...] Det är klart mycket prat om tjejerna men man får inte glömma att också de här lugna killarna faktiskt hamnar i kläm. De går ju lika ofta och kör på den lugna sidan.

Då läraren tillämpar denna typ av gruppindelning upplever han att det ofta är samma elever som går till de olika grupperna, oavsett vilken aktivitet det är.

I likhet med lärare A anser även lärare B att pojkar och flickor har samma möjlighet att nå MVG. Anledningen till detta förklarar han med att om man ”skalar bort de fysiska prestationerna är det inga skillnader mellan killar och tjejer”. Lärare B kan inte se någon direkt orsak till varför flickorna har bättre betyg på hans skola. Lärare B upplever att han ofta funderar kring pojkars och flickors olika villkor. Följande citat visar på hur läraren problematiserar sin roll som förebild till eleverna:

Jag reflekterar ganska mycket över vad det är vi visar eleverna, om vi tar det som var i idrottshallarna häromdagen, här står det tre kvinnliga idrottslärare och så jag. Och så är det jag som ska fram och prata inför eleverna och då kan jag känna att det känns inte bra. Herregud, vad visar vi dem, aha ok, här har vi tre tjejer och en kille och det är killen som bestämmer.

3.2.4 Sammanfattning lärarintervjuer

Resultaten visar att båda lärarna ser rörelseglädje som ett viktigt mål med ämnet. Ingen av lärarna verkar dock välja specifika aktiviteter utifrån ”rolighetsfaktorn”. Det som skiljer dem åt är att lärare A även framhåller betydelsen av att eleverna får fysisk träning under lektionen.

Till skillnad från lärare B har inte lärare A någon teori i undervisningen. I sin bedömning utgår lärare A även till stor del från hur eleverna förbättrat sin fysiska kapacitet, vilket återspeglas i att läraren upplever de föreningsaktiva som mer intresserade av skolidrotten. Lärare B framhåller istället elevens förståelse för ämnet som hans viktigaste bedömningsgrund och gör en tydlig åtskillnad mellan skolidrotten och föreningsidrotten.

Resultatet visar även att lärarna upplever sig ha för lite av dans och hälsa i sin undervisning. Dock framkommer det att lärare B har mer av dessa moment. Båda lärarna ansåg sig även ha för lite kunskap i dans. Lärare B ansåg inte att något specifikt moment dominerade undervisningen medan bollspel var det vanligast förekommande momentet i lärare A:s undervisning. Vidare framgår det ur resultaten att lärarna inte upplever att elevernas kön påverkar vilka aktiviteter som de skulle föredra.

Utifrån intervjuerna framgår det att lärare B i större utsträckning än lärare A är medveten om pojkarnas och flickornas olika villkor. Båda lärarna beskriver dock flickorna som de ”utsatta” i ämnet. Lärare B anser även att pojkarna är de som tar mest plats i undervisningen och använder flera medvetna strategier för att bearbeta dessa problem. Läraren lyfter bland annat bort tävlingsmomentet då han upplever att pojkarnas dominans ökar när detta moment ingår. Lärare A använder inte denna strategi utan istället för att förändra aktiviteten väljer läraren att dela på pojkar och flickor. Även lärare B tillämpar ibland denna strategi. En annan strategi som lärare B beskriver är att låta eleverna välja lugna eller tuffa gruppen istället för att dela pojkar och flickor.

Ingen av lärarna använder mätbara gränser som grund för bedömningen, därav grundas denna enbart på lärarens subjektiva upplevelse. Lärare B har dock även teoretiska prov som betygsunderlag. Vidare framkommer i resultaten att båda lärarna uppfattar det som att pojkar och flickor har samma möjlighet att nå MVG. Förklaringarna till detta skiljer sig dock åt då lärare A tar hänsyn till elevernas biologiska skillnader medan lärare B menar att hans betygsriterier inte kräver ett sådant hänsynstagande.

4 Diskussion

Syftet med studien var att utifrån ett komparativt perspektiv, mellan två skolor, undersöka orsakerna till pojkars och flickors betyg i ämnet idrott och hälsa.

De frågeställningar som använts för att besvara syftet var:

- Vilka likheter och skillnader finns mellan skolornas lokala arbetsplaner i ämnet idrott och hälsa och hur väl förankrade är dessa i den nationella kursplanen?
- Vilka moment har idrottslärarna i sin undervisning och varför?
- Hur bedömer idrottslärarna om en elev ska få betyget MVG?
- Hur medvetna är idrottslärarna om pojkars och flickors villkor i ämnet idrott och hälsa?

Resultatet visar att det finns flera skillnader mellan skolornas arbetsplaner. Det framkommer även att undervisningens innehåll och lärarnas bedömningsgrunder skiljer sig avsevärt åt. Vidare visar studien, att även om båda lärarna till viss del är medvetna om pojkars och flickors villkor i ämnet, förhåller de sig till sina insikter på olika sätt. Hur kan då de skillnader som framkommit i resultatet påverka pojkars och flickors betyg? Utifrån Hirdmans teori, samt med bakgrund av den tidigare forskning som presenterats har vi dragit följande slutsatser:

- På skola B är arbetsplanen i större utsträckning förankrad i den nationella kursplanen, vilken främst utgår från ett teoretiskt/hälsoperspektiv. Skola A:s arbetsplan utgår främst från ett aktivitetsperspektiv. Dessa olika perspektiv återspeglas i lärarnas undervisning och påverkar betygsfördelningen mellan pojkar och flickor.
- Lärarnas bedömningsgrunder skiljer sig åt. Lärare A utgår främst från elevens fysiska prestation vilket gynnar pojkarna. Lärare B använder teoretiska prov som betygsunderlag vilket gynnar flickorna.
- Lärare A har i större utsträckning traditionellt manliga idrotter i form av olika typer av bollspel vilket gynnar pojkarna.
- Läraren på skola B upplever pojkarna som ”stökiga” vilket skulle kunna vara orsaken att de inte bedöms ha den sociala kompetens som krävs för MVG.

- Lärare B är mer medveten än lärare A om pojkars och flickors villkor. Han använder fler strategier för att motverka traditionella könsmonster. Detta leder till att flickorna får mer utrymme och större möjlighet att visa vad de kan.

Vi kommer nedan att diskutera vad dessa slutsatser grundar sig på.

Sandahl påvisar att idrott och hälsa har gått ifrån att vara ett övningsämne till att bli ett teoretiskt kunskapsämne. Ämnets utveckling framgår tydligt i skola B: s arbetsplan då denna i likhet med den nationella kursplanen framförallt utgår från ett teoretiskt/hälsoperspektiv. Detta återspeglas också i lärare B: s undervisning där det ingår teoretiska moment. Vidare framhåller läraren att det centrala i ämnet är elevernas förståelse för den fysiska aktiviteten. I skolans arbetsplan står det att läraren ska ta hänsyn till pojkars och flickors olika förutsättningar. Det framgår dock i lärarintervjun att detta inte åsyftar fysiska förutsättningar. Läraren utgår inte heller från elevernas fysiska prestationer i sin bedömning. Till skillnad från lärare A betonar lärare B skillnaderna mellan skolidrotten och föreningsidrotten. I skola A: s arbetsplan ses ämnet i större utsträckning som ett övningsämne då arbetsplanens mål och betygskriterier främst utgår från ett aktivitetsperspektiv. Denna syn blir även uppenbar då lärare A beskriver ämnet som ett tillfälle att förbättra elevernas fysiska kapacitet. Läraren utgår även i sin bedömning främst från hur eleven förbättrar sina prestationer i olika idrotter.

Vilken betydelse har då dessa olika förhållningssätt till idrottsämnet? Skola A har större fokus på den fysiska prestationen vilket förefaller vara en av förklaringarna till att pojkarna där har bättre betyg. Slutsatsen grundar sig på att läraren i sin subjektiva bedömning inte endast kan se eleverna som individer, utan även måste ta hänsyn till vilket kön de tillhör. Lärarens föreställningar om pojkar och flickor blir således avgörande då bedömningen utgår från den fysiska prestationen. Enligt Larsson m.fl. finns det i samhället föreställningar att pojkar är bättre än flickor i idrottsämnet, vilket förklarar varför eleverna inte ifrågasätter lärare A: s betygssättning. Vidare blir skillnaderna mellan könen mer påtagliga då den fysiska kapaciteten hamnar i fokus. Detta synliggörs i tidigare kursplaner, då isärhållningen i idrottsämnet legitimerats utifrån de biologiska skillnaderna mellan pojkar och flickor.

Prestation i idrottsämnet förknippas ofta med föreställningar om manlighet, och forskarna menar därför att en bedömning utifrån prestation skulle gynna pojkarna. Lärare A anger den fysiska prestationen som en viktig bedömningsgrund vilket vi menar kan vara en förklaring till att fler pojkar har MVG på skola A.

Ett intressant resultat i detta sammanhang är att lärare A upplever att flickorna har lättare för den teoretiska delen. Vidare menar han att flickorna visar en större förståelse för instruktionerna. Till skillnad från lärare B använder lärare A inte teoretiska prov som betygsunderlag. Enligt Skolverkets statistik har flickorna högre betyg i alla ämnen förutom idrottsämnet. I sin rapport förklarar Björnsson dessa betygsskillnader med att de pojkar som pluggar riskerar att få sin heterosexualitet ifrågasatt. Enligt Hirdman, riskerar de män som gör kvinnosaker att få sin manlighet ifrågasatt. Att plugga, vilket krävs för att tillägna sig teoretiska kunskaper, skulle således kunna betraktas som en sådan "kvinnosak". Det finns följaktligen genuskontrakt på den sociala integrationsnivån, som yttrar sig så, att flickorna är de som pluggar. Om idrottsämnet, i likhet med övriga ämnen, inriktas mer på teoretiska kunskaper, skulle detta gynna flickorna. Vår slutsats är att flickornas högre betyg på skola B kan förklaras med att lärare B använder teoretiska prov i sin bedömning.

En annan förklaring till skolornas olika betygsfördelning är skillnaderna i lektionsinnehållet. Enligt Skolverkets rapport är bollspel den aktivitet som förekommer mest i idrottsundervisningen, vilket också är fallet på skola A. Sandahls forskning visar att bollspel var det moment som dominerade pojkarnas undervisning då särundervisning fortfarande brukades. Flickornas undervisning bestod istället främst av rytmisk gymnastik till musik. Då samundervisningen sedan infördes fick bollspelen större utrymme och gymnastiken mindre tid i undervisningen. Detta kan tolkas som att hierarkin styrte undervisningens utformning. Vidare visar det, att föreställningar om pojkar och flickor i idrottsämnet tidigare iscensattes på den sociala integrationsnivån genom att bollspel varit en aktivitet för pojkar. Det skulle följaktligen fortfarande kunna finnas föreställningar hos både elever och lärare att pojkar "är" bättre på bollspel. I jämförelse med lärare B har lärare A även mindre dans, vilket enligt Skolverkets rapport är den mest populära aktiviteten bland flickor. Båda lärarna ansåg sig dock ha för lite dans och upplevde sig ha otillräckliga kunskaper i detta moment. Då dansen är ett av de få konkreta moment som nämns i den nationella kursplanen är detta ett anmärkningsvärt resultat. Förklaringen kan vara att genussystemet historiskt sett har haft inflytande över idrottsundervisningen och att dess principer fortfarande reproduceras. Slutsatsen blir att en orsak till att fler pojkar än flickor har MVG på skola A är att lärare A:s undervisning till stor del består av bollspel. Detta påstående styrks av Larsson m.fl. som menar att pojkar gynnas av traditionellt sett manliga idrotter så som bollspel.

Ett intressant resultat är att lärare A, vars lektionsinnehåll i högre utsträckning domineras av traditionellt manliga aktiviteter, är den av lärarna som *inte* upplever pojkarna som dominerande i undervisningen. Frågan är om det är läraren som är omedveten om pojkarnas dominans eller om det är så att pojkarna på skola A inte tar lika mycket plats i undervisningen? Om det sistnämnda stämmer skulle detta vara en bidragande orsak till varför betygsfördelningen ser olika ut på skolorna. Detta påstående grundar sig på att det i båda skolornas betygskriterier framgår ett socialt perspektiv. Vidare framhåller båda lärarna sociala egenskaper som att ta hänsyn till varandra som ett kriterium för MVG. Om pojkarna på skola B är ”stökigare” än flickorna kan detta vara förklaringen till att de inte når MVG. Det finns dock en del resultat som talar för att pojkarna skulle vara de dominerande även på skola A. Lärare A tillämpar ibland särundervisning med motiveringen att flickorna inte ska bli ”utsatta”. Vidare framkommer det att pojkars och flickors agerande i undervisningen skiljer sig åt då läraren beskriver flickorna som mer fokuserade. Även det faktum att pojkarna i större utsträckning kommer med önskemål talar för en existerande hierarki.

Då det i denna studie inte ingått observationer, är det svårt att avgöra om lärarna bidrar till att skapa eller upprätthålla genuskontrakt på individnivå. Dock kan en medvetenhet om pojkars och flickors villkor antas förebygga att sådana genuskontrakt reproduceras. Resultatet visar att lärare B är mer medveten än lärare A om de traditionella könsmönster som eleverna uppvisar. Det framgår också att han reflekterat kring hur han och hans lärarkollegor bidrar till iscensätta de föreställningar som finns om män och kvinnor. Lärare B är medveten om att det finns genuskontrakt mellan eleverna som yttrar sig så att pojkarna är de dominanta. Dessa kontrakt synliggörs i de båda fallen där läraren valt att tillämpa särundervisning. I det ena fallet yttrar det sig så, att flickorna i klassen börjat agera gränsöverskridande och anpassa sig till den manliga normen för att vinna status hos pojkarna. I det andra fallet blir det tydligt att det finns föreställningar att pojkarna förväntas dominera och ”dra” igång undervisningen. Då läraren skiljer flickorna och pojkarna åt förefaller det som om flickorna har svårt att veta hur de ska agera. Läraren är medveten om att särundervisningen inte är oproblematisk och använder även andra strategier för att bearbeta problemet. Björnssons rapport visar att konkurrens ger status hos pojkarna, därav skulle den strategi där läraren lyfter bort tävlingsmomentet bidra till att den manliga normen förtunnas. Skolverkets rapport visar även att flickor i mindre utsträckning än pojkar upplever att de får visa vad de kan. Om den rådande hierarkin förändras kan detta leda till att flickorna ges större utrymme i undervisningen. Om flickorna får visa vad de kan ökar det deras möjligheter att nå MVG.

Således är en förklaring till skolornas olika betygsfördelning att lärare B är mer medveten än lärare A om genussystemets inflytande över undervisningen.

Trots den senare slutsatsen är det viktigt att understryka, att det i denna studie inte framgår *vilka* flickor som har haft betyget MVG på skola B. Det går inte att förbise det faktum att det skulle kunna vara de flickor som anpassat sig till den manliga normen. En av de strategier som lärare B använder är att låta eleverna välja en lugn eller tuff grupp. Utifrån lärarens beskrivning förefaller det som om det är *idrottstjejer* och pojkar som väljer den tuffare gruppen och de *lugna pojkarna* samt flickorna som väljer den lugna gruppen. Läraren problematiserar inte det faktum att fler elever kanske vill vara i en annan grupp men av olika skäl inte ”tillåts” på grund av genusedologin. Det är ”legitimt” för pojkarna att vara med i den tuffa gruppen och för de flickorna som anpassat sig efter normen (idrottstjejerna). I likhet med de strategier som Larsson m.fl. observerat, skulle således denna strategi kunna förstärka den manliga normen

4.1 Förslag till fortsatt forskning

I läroplanen framgår att ”skolan har ett ansvar att motverka traditionella könsmonster”. Trots att statistiken visar tydliga samband mellan betyg och kön finns det förvånansvärt lite forskning kring ämnet. Det resultat som är mest anmärkningsvärt i denna studie, är att det förefaller ha gynnat flickorna då undervisningen i stor utsträckning överensstämmer med den nationella kursplanen. Denna utgångspunkt är intressant för vidare studier då Tholins forskning visar att flera skolor har betygs-kriterier som inte går att finna stöd för i den nationella kursplanen. Kan detta vara orsaken till att pojkarna statistiskt sett har bättre betyg i ämnet idrott och hälsa?

I denna studie har fokus legat på kursplaner och lärare. Vidare har utgångspunkten varit betygsfördelningen mellan pojkar och flickor som grupp. Utifrån resultatet så finns det dock ett behov av att undersöka *vilka* flickor och pojkar som erhåller det högsta betyget.

Käll - och litteraturförteckning

Otryckta källor

I författarens ägo

Bandupptagning med utskrifter

Intervju 25/11 skola A

Intervju 19/11 skola B

Tryckta källor

Hirdman, Yvonne, "Genussystemet - reflektioner kring kvinnors sociala underordning", i *Genus i historisk forskning*, red. Christina Eriksson (Studentlitteratur: Lund, 1993).

Hirdman, Yvonne, *Genus - om det stabilas föränderliga former* (Malmö: Liber, 2001).

Sandahl, Björn, *Ett ämne för alla? Normer och praktik i grundskolans idrottsundervisning 1962-2002* (diss. Falun: Carlssons bokförlag, 2005).

Skolverket, *Grundskolans Kursplaner och betygskriterier 2000* (Västerås: Edita Västra Aros, 2002).

Tholin, Jörgen, *Att klara sig i okänd natur: En studie av betyg och betygskriterier – historiska betingelser och implementeringen av ett nytt system* (diss. Borås: Skrifter från Högskolan i Borås; nr1, 2006).

Elektroniska källor

Björnsson, Mats, *Ett uppdrag för Myndigheten för skolutveckling*

<<http://www.hig.se/pux/Aktuellt/23mars/OH/MatsBjornsson.pdf>> 2005-08 (Acc. 2008-11-17).

Eriksson Charli, Gustafsson Kjell, Johansson Therese, Mustell Jan, Quennerstedt Mikael, Rudsberg Karin, Svensson Lena och Öhman Marie, *Skolämnet idrott och hälsa i Sveriges skolor – en utvärdering av läget hösten 2002*,

<<http://inforum.oru.se/oru-upload/Institutioner/Halsovetenskap/Extern/Forskning/Idrott/rapport.pdf>> 2003-02-19 (Acc. 2008-10-05).

Eriksson Charli, Gustavsson Kjell, Quennerstedt Mikael, Rudsberg Karin, Öhman Marie och Öjjen Lena, "Ämnesrapport till rapport 253, Idrott och hälsa" i *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03)* <<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1440>> (Acc. 2008-10-05).

Fagrell Birgitta, Larsson Håkan, Redelius Karin, *Kön - Idrott – Skola*
<<http://www.idrottsforum.org>> 2005-12-14 (Acc. 2008-10-07).

Skolverket,
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&skolform=11&infotyp=2&id=11> (Acc.2008-10-05).

Skolverket, *Nationell kursplan för idrott och hälsa (grundskolan)*
<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>>.

Skolverket, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94* <<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>> (Acc. 2008-12-10).

Skolverket, *Siris – kvalitet och resultat i skolan*,
<http://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common¬geo=&p_verksamhetsar=2008&p_hm_kod=&report=gr9betam&p_lan_kod=&p_kommun_kod=&p_skol_id=&p_komm_inv_kod=&p_kgrupp_kod=&p_rapport=gr9betyg_amne&p_verksform_kod=11&p_info_omrade=betyg> (Acc. 2008-10-01).

Utbildningsdepartementet, *Svensk författningssamling, skollag 1985:1100*
<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&dok_id=SFS1985:1100&rm=1985&bet=1985:1100> (1985-12-12, ändrad 2008) (Acc. 2008-12-10).

Bilaga 1 Litteratursökning

FRÅGESTÄLLNINGAR

- Vilka likheter och skillnader finns mellan skolornas lokala arbetsplaner i ämnet idrott och hälsa och hur väl förankrade är dessa i den nationella kursplanen?
- Vilka moment har idrottslärarna i sin undervisning och varför?
- Hur bedömer idrottslärarna om en elev ska få betyget MVG?
- Hur medvetna är idrottslärarna om pojkars och flickors villkor i ämnet idrott och hälsa?

VAD?

Vilka ämnesord har du sökt på?

Ämnesord	Synonymer
<i>Genus, idrott och hälsa, betygsättning, kön, skolidrott, MVG</i>	<i>Gender, physical education, grade</i>

VARFÖR?

Varför har du valt just dessa ämnesord?

De ovan nämnda orden ansågs täcka in uppsatsens frågeställningar och ge en bra bakgrundsbild av forskning som redan är gjord. Vidare har sökningar gjorts på forskarnamn/artiklar på inrådan av folk som är bekanta med ämnet sedan tidigare eller så har vi själva varit i kontakt med dessa innan och anser de relevant för ämnet.

HUR?

Hur har du sökt i de olika databaserna?

Databas	Söksträng	Antal träffar	Antal relevanta träffar
<i>Libris</i>	<i>Diss betygsättning* idrott*</i>	2	1
	<i>Skolämnet idrott och hälsa</i>	6	1
<i>Google Scholar</i>	<i>"kön idrott skola"</i>	13	1
<i>Skolverket</i>	<i>+NU-03 +idrott +och +hälsa</i>	4	1
	<i>+mats +björnsson</i>	5	1

KOMMENTARER:

Specifik forskning med samma utgångspunkt som denna studie har inte gjorts, men mycket omkringliggande material har funnits att använda. På skolverkets hemsida har även kursplaner, läroplaner samt statistik hämtats.

IDROTT OCH HÄLSA

1 Ämnets karaktär och uppbyggnad

Idrottsämnets kärna är idrott, lek och rörelseträning utformade så att alla elever ska kunna delta efter sina förutsättningar. Eleverna stimuleras till att ta ett stort ansvar för uppläggning och genomförande av sin fysiska träning. Inom idrott och hälsa arbetar vi för en helhetssyn, att eleverna ska bli förtrogna med sambandet mellan livsstil, livsmiljö och hälsa, för att skapa livskvalitet.

Principer för arbetet

Undervisningen ska ge eleven:

- rörelseglädje.
- en god kroppsuppfattning, förbättrad koordination och kondition samt ett stärkt självförtroende.
- ett bestående intresse för fysiska aktiviteter och god allmän idrottskunskap, genom en variationsrik, individanpassad och allsidig rörelse- och färdighetsträning.
- kunskap om betydelsen för hälsan av fysisk aktivitet och goda vanor (ex. kosten) samt grundläggande positiva attityder till dessa frågor.
- kunskap om praktiska övningar i avslappning och dess betydelse.
- social träning genom bland annat ledaruppgifter samt genom kunskapen om betydelsen av regler i mellanmännliga relationer.
- uppgifter som stimulerar fantasi, kreativitet och samarbete.
- kunskap om positiva upplevelser av naturen.
- möjlighet att vara delaktig i lektionernas utformning, genomförande och utvärdering, för att på så sätt stimulera deras intresse för ämnet.

Bedömningens inriktning:

- Eleven deltar aktivt i olika fysiska inne- och uteaktiviteter och gör alltid sitt bästa.
- Eleven visar på individuell utveckling av sin fysiska, psykiska och sociala förmåga, samt på sin utveckling av en positiv självbild.
- Eleven visar god samarbetsförmåga
- Eleven har kännedom om och kan tillämpa god etik och moral i idrottslig verksamhet. Känner till begreppet "fair play", dvs. visar hänsyn och respekterar uppsatta regler.

Bilaga 2 Skola A

- Eleven tar ansvar för sitt lärande i idrott och hälsa genom att t.ex. ha rätt utrustning, ha ambition att förkovra sig, samt ha en positiv inställning.

2 MÅL

2.1 Mål som eleven ska ha uppnått i slutet av nionde skolåret

Eleven ska:

Orientering – Friluftsliv Kunna använda karta 2 och 2 samt kunna genomföra orientering.

Islivräddning Kunna klä sig ändamålsenligt. Ha teoretiska kunskaper i islivräddning.

Konditionsträning och styrketräning Visa kunskap i någon idrottsaktivitet. Behärska pulstagnung. Ha kännedom om olika muskelgruppers funktioner och kunna utföra styrketräningsövningar på rätt sätt.

Bollspel och Racketspel Förstå spelets idé. Uppvisa god bollbehandling. Kunna aktivt delta samt grundlägga positiva attityder till dessa frågor i spelet. Fungera och visa hänsyn i gruppen.

Simning 200 m bröstsim + dyk från kanten

Skridskor Behärska åkning framåt, start och stopp.
- isspel Kunna hantera klubba och boll.

Friidrott Ha övat olika löpgrenar, hopp och kast.

Rörelse Uppvisa rytm och säkerhet i rörelser till musik
- Dans Kunna genomföra danserna foxtrot och bugg

Gymnastik Kunna genomföra grundläggande övningar på respektive
- lek redskap

Bilaga 2 Skola A

3 Betygskriterier

För att uppnå betyget **Väl godkänd** krävs att eleven:

- deltar aktivt i idrottsundervisningen på ett föredömligt sätt.
- visar hög ambition och självständighet.
- visar goda kunskaper och utvecklande färdigheter i flera fysiska aktiviteter med olika karaktär.
- visar uthållighet och tålamod.
- tar ansvar för sitt lärande i idrott.

För att uppnå betyget **Mycket väl godkänd** krävs att eleven:

- uppfyller kriterierna för väl godkänd och tar egna initiativ.
- deltar i olika idrottsaktiviteter på ett tekniskt och taktiskt utmärkt sätt.
- visar mycket goda färdigheter i flera självvalda aktiviteter, samt delar med sig av sina kunskaper.

Stegringen i undervisningen

år 6 och 7 Olika grenar presenteras och färdigheter tränas.

åk 8 Vi arbetar mer mot det färdiga utförandet.

åk 9 Möjlighet till fördjupning och arbeta efter eget intresse. Eleven får ta ett större ansvar och planera sin egen träning.

Bilaga 3 Skola B

IDROTT OCH HÄLSA 4-9

Detta vill vi uppnå

Genom ämnet idrott och hälsa vill ge eleverna en positiv bild av rörelse och dess betydelse för hälsan samt bidra till en god kroppsuppfattning och självkänsla. Ämnet innebär motorisk träning och utveckling för eleverna.

Vi vill ge eleverna upplevelser av många olika aktiviteter och därmed underlätta deras sökande efter en rörelseaktivitet som passar dem.

Ämnet idrott och hälsa ger eleverna social träning och lägger stor vikt på egenskaper som kreativitet, samarbete, ledarskap och initiativförmåga.

Så här arbetar vi

Under elevernas skolgång återkommer flertalet av nedanstående moment men innehållet förändras successivt med hänsyn till elevernas utveckling.

- _ Dans, rytm och rörelse
- _ Kroppskontroll (friidrott och redskapsgymnastik)
- _ Ledarskap, social kompetens och fair play
- _ Träninglära; konditions- och styrketräninglära samt kost
- _ Friluftsliv; orientering, simning/livräddning och vinteridrott
- _ Bollspel; bollekar, racketsporter, lagspel
- _ Hälsa
- _ Lek

I de lägre årskurserna drar vi större nytta av elevernas spontanitet och idrottsämnet blir mer lekfullt och inriktat på grovmotorisk träning. Ju äldre eleverna blir desto högre krav ställs på deras ansvarstagande. Som exempel på detta är att eleverna i årskurs nio själva kan leda en lektion/delar av lektion. Vi arbetar mest praktiskt men viss teori förekommer i år 8 och 9. Aktiviteten styr i mångt och mycket metodiken. Det innebär att eleverna får arbeta såväl individuellt som i olika gruppkonstellationer. Vi tar också hänsyn till flickors och pojkars olika förutsättningar och låter dem idrotta i såväl könsblandade som enkönade grupper, samt nivåindelade grupper.

Bilaga 3 Skola B

Mål och betygskriterier i Idrott och hälsa, år 8-9

Kunskapskvaliteter	G	VG	MVG
Faktakunskap	Grundläggande faktakunskaper om bollspel, redskap, friidrott, orienteringshjälpmedel, regler, hälsa (ex. kost), livräddning och utrustning för utomhusvistelse.	Goda faktakunskaper om hälsa, träningslära, orientering, livräddning och utrustning för utomhusvistelse.	Mycket goda faktakunskaper om hälsa, träningslära, orientering, livräddning och utrustning för utomhusvistelse.
Tillämpa/delta och genomföra	Delta i samtliga delmoment. Följa uppmaningar och inte medvetet bryta mot regler i aktiviteter som bollspel och lekar (fair play). Kunna samarbeta. Ha en grundteknik i olika bollspel, friidrott, redskap, simning, skridskor och dans. Bygger upp en grundkondition och styrka. Kunna orientera i okänd terräng.	Visa förståelse för aktivitetens idé. Ha en god utvecklad teknik och taktik i olika bollspel, samt god utvecklad teknik i friidrott, redskap, skridskor och dans. Dansa med inlevelse och i takt. Kunna passa i redskap. Ha en god grundkondition styrka och simförmåga. God orienteringsförmåga i okänd terräng. Genomför planerad uppvärmning/lektion på ett bra sätt.	Är mycket duktig och initiativrik i de olika aktiviteterna. Tillämpa i spelsituationen en mycket god taktik och teknik Genomför planerad uppvärmning/lektion på ett mycket bra sätt. Instruerar och uppmuntrar andra.
Kroppskontroll	Delta i de gymnastiska grundformerna, åla, krypa, gå, springa, hoppa, kasta, fånga, stödja, balansera, hänga, rotera etc. samt öga-hand och öga-fot motoriska övningar. Kunna simma.	Ha en god koordination och förstå en instruktion som leder dit, alltså i de gymnastiska grundformerna och simning.	Ha en mycket god koordination, precision, timing och tempo. Behärska tre samsätt.
Planera, organisera och motivera	Delta i terminsplanering för hela gruppen. Kunna planera för rätt klädsel och utrustning	Planera uppvärmning eller hel lektion skriftligt på ett för åldern bra sätt (åk9).	Skriftlig planering av hel lektion med tydlig struktur och kan motivera syftet med övningarna.

	för aktivitet i utemiljö.	Kan forma ett sätt att bibehålla och förbättra sin hälsa.	Genomför dans-/ rörelseuppgift (åk8).
Reflektera, bedöma och värdera	-----	Visar att man reflekterar över faktakunskaper.	Reflekterar och använder över sina kunskaper om livsmiljö, livsstil och hälsa för att bedöma värdet av olika idrotts- och friluftaktiviteter.

Bilaga 4 Frågeområden vid intervju

Frågeområde 1 Lektionsinnehåll

Frågeområde 2 Bedömning av eleverna

Frågeområde 3 Pojkar och flickors villkor i ämnet